

Hurbanič, Martin

Imago Constatini Magni v literárnej tvorbe patriarchu Fótia

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická. 2006, vol. 55, iss. C53, pp. [43]-50

ISBN 978-80-210-4275-9

ISSN 0231-7710

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102432>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MARTIN HURBANIČ

IMAGO CONSTANTINI MAGNI V LITERÁRNEJ TVORBE PATRIARCHU FÓTIA

Už dávnejšie bolo v historiografii poukázané na význam mýtu spojeného s osobou rímskeho cisára Konštantína Veľkého,¹ i na to, akú úlohu zohrávala konštantínovská symbolika pri utváraní modelu ideálneho kresťanského vládcu stredoveku pre latinský Západ² i ortodoxný Východ.³

Pre krst prijímajúcich barbarských vládcov sa totiž práve Konštantín Veľký (i napriek kontroverzným momentom počas svojej vlády⁴) stal jedinečným modelom vládcu-konvertitu; jeho zidealizovaný obraz sa postupom času stal neod-

---

¹ Bush - Coleman, Christopher: *Constantine the Great and Christianity. Three Phases: The Historical, The Legendary, and The Spurious*. New York 1914, najmä s. 99–172.

² K obrazu Konštantína v latinskom kultúrnom okruhu pozri predovšetkým: Wolfram, Herwig: *Constantin als Vorbild für den Herrscher des hochmittelalterlichen Reiches*. Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichts Forschung 68, 1960, s. 226–243; Ewig, Eugen: *Das Bild des Constantins des Grossen in den ersten Jahrhunderten des abendlandischen Mittelalters*. In: *Das Byzantinische Herrscherbild*. Hrsg. H. Hunger. Darmstadt 1975, s. 133–192.

³ K obrazu Konštantína v byzantskom kultúrnom prostredí pozri: Winkelmann, Friedrich: *Das Hagiographische Bild Konstantins I. in mittelbyzantinischer Zeit*. In: *Beiträge zur byzantinischen Geschichte im 9.–11. Jahrhundert*. Hrsg. von Vladimír Vavřínek. Praha 1978, s. 179–203; Kazhdan, Alexej: *Constantine Imaginaire, Byzantine Legends of the Ninth Century about Constantine the Great*. *Byzantion* 57, 1987, s. 196–250; Brett, Edward: *Early Constantine Legends: A Study in Propaganda*. *Byzantine Studies/Études byzantines* 10, 1983, s. 52–70. V roku 1992 bola problematike obrazu Konštantína Veľkého v Byzancii venovaná konferencia i následný zborník *New Constantines. The Rhythm, of Imperial Renewal in Byzantium, 4th-13th Centuries*. Ed. by P. Magdalino. Aldershot 1994.

⁴ Odhliadnuc od takých momentov, aké predstavovalo podozrenie z účasti na vražde vlastného syna Crispa a manželky Fausty, sa v tejto súvislosti azda najdôležitejším faktorom javí postupný Konštantínov príklon k strane odporcov homousiánstva spojený následne s jeho negatívnym postojom k alexandrijskému biskupovi Athanásiovi po I. všeobecnom koncile v Nikai, a napokon otázka jeho krstu z rúk „ariánskeho“ biskupa Eusébia z Nikomédie.

deliteľnou súčasťou misijnej propagandy pápežskej kúrie⁵ i konštantínopolského patriarchátu.⁶

Z pohľadu využitia konštantínovského mýtu pre misijné účely v období 9. storočia zastáva významné miesto patriarcha Fótiος, ako je zrejme predovšetkým z časťo citovaného listu bulharskému chánovi Borisovi-Michalovi zaslanému krátko po jeho osobnej konverzii.⁷ V jednej z jeho pasáží patriarcha chváli bulharského vládcu za vykonanie diela, ktorým „*sa vyzdvihol k napodobeniu veľkého Konštantína*.“⁸ Zmienená komparácia tu nesporne poukazuje na akt konverzie oboch vládcov vnímaný autorom listu v mimetickej rovine archetypu a jeho obrazu.⁹ Viacerí bádatelia v tejto súvislosti poukázali na obdobné motívy komparácie miestnych vládcov-konvertitov ku Konštantínovi Veľkému objavujúce sa popri Bulharsku takmer súbežne aj v prostredí Veľkej Moravy a o niečo neskôr aj na Rusi.¹⁰

Na druhej strane táto izolovane stojaca zmienka nám nemôže dostatočne osvetliť Fótiovie názory na prvého kresťanského cisára, dostatočne kontroverzného na to, aby sa stal jednoznačným a bez akýchkoľvek problémov akceptovaným modelom vládcu-konvertitu.

V tejto súvislosti niet najmenších pochybností o tom, že Fótiovie názory na Konštantína Veľkého sa utvárali už po čas jeho mladosti, a to nad vplyvom autorov, ktorých diela prečítal a následne v sumarizujúcich pasážach popísal vo svojej zbierke Myriobiblon (uvádzanej pod latinským názvom Bibliotheca).¹¹

⁵ Už začiatkom 7. storočia pápež Gregor I. v jednom z listov zaslanom kráľovnej Berte z Kentu vyzdvihoval zásluhy matky Konštantína Veľkého Heleny pri šírení kresťanstva medzi Rimanmi, pričom vyjadril nádej, že práve Berta môže zohrať podobnú úlohu vo svojej vlastnej zemi: viď *S. Gregorii Magni Registrum Epistularum Libri VIII – XIV*. MGH Ep. II. XI 35.9–15; ešte výstižnejšie sa na túto tému pápež vyjadril v liste zaslanom priamo kráľovi Ethelbertovi (tamže XI 38.4.-11), v ktorom predstavil Konštantína Veľkého ako najzbožnejšieho cisára, ktorý odvrátil Rimsku ríšu od modloslužobníctva a priviedol ju k poslušnosti všemocnému Bohovi Ježišovi Kristovi. Pápež v tejto súvislosti vyjadril túžbu, aby Ethelbert v podobnom duchu pôsobil vo svojej vlastnej zemi. Iný konštantínovský motív v misijnej propagande pápežstva sa objavuje v liste pápeža Mikuláša I. bulharskému vládcovi Borisovi. Pápež sa zmieňuje o videní Konštantína Veľkého v predvečer bitky na Milvijskom moste a odporúča bulharskému vládcovi, aby podobne ako Konštantín niesol do boja *labarum* – teda štandardu s Kristovým monogramom: viď *Responsa Nicolai papae I. ad consulta Bulgarorum XXXIII*. Magnae Moraviae Fontes historici IV. Leges-textus iuridici, supplementa. Edd. D. Bartoňková, K. Haderka, L. Havlík, J. Ludvíkovský, J. Vašica, R. Večerka. Brno 1971, s. 66.

⁶ Pozri najmä *S i m e o n o v a*, Liliána: *Diplomacy of the Letter and the Cross. Photios, Bulgaria and the Papacy. (860s-880s)*. Amsterdam 1998, s. 88–112.

⁷ K analýze tohto dokumentu viď *S i m e o n o v a*, L.: *Diplomacy*, s. 112–156.

⁸ *F ó t i o s*: *Epistula ad Michaelem Bulgariae principem. Photius epistulae et amphiloquia*. Ed. I. B. Lourdas et L. G. Westerink. Lipsiae 1983, s. 19.560–564.

⁹ *A v e n a r i u s*, Alexander: *Byzantská kultúra v slovanskom prostredí v VI. – XII. storočí. K problému recepcie a transformácie*. Bratislava 1992, s. 48–49.

¹⁰ *V a v ř i n e k*, Vladimír: *Slovanský panovník jako „Nový Konstantin“*. *Boris Bulharský-Rostislav Moravský-Vladimír Kyjevský*. *Slávia* 40, 2001, s. 507–516; *S i m e o n o v a*, L.: *Diplomacy*, s. 88–112; *A v e n a r i u s*, A.: *Byzantská kultúra*, s. 48–49.

¹¹ K okolnostiam vzniku Myriobiblon a jej charakteru pozri: *T r e a g o l d*, Warren: *Photius Before His Patriarchate*. *Journal of Ecclesiastical History* 53, 2002, s. 1–21.

Fótiou postoj ku Konštantínovi Veľkému je zrejмый z jeho akceptácie tých autorov - či už pohanských alebo kresťanských – u ktorých pri hodnotení jeho vlády prevládajú vyvážené respektíve skôr pozitívne postoje. Na druhej strane subjektívnu pozíciu Fótia jednoznačne prezrádza jeho hodnotenie historického diela pohanského rétora Eunapia zo Sárd žijúceho na prelome 4./5. storočia. Patriarcha v tejto súvislosti, hodnotiac jeho dielo, uvádza, že Eunapios bol bezbožný pohan, ktorý „*hovorával a hanil všemožnými spôsobmi a bez zdržanlivosti všetkých, ktorí ozdobili cisárstvo svojou zbožnosťou, predovšetkým však Konštantína Veľkého*“.¹²

Závažnejšie problémy ako zmienky pohanských autorov však predstavovali kontroverzné momenty Konštantínovej vlády súvisiace s jeho postupným príklonom k strane odporcov nikaiskeho kréda a následným krstom vykonaným „ariánskym“ biskupom Eusébiom z Nikomédie.¹³ K problému interpretácie Konštantínovho krstu sa Fótiou vrátil o niečo neskôr, počas svojho prvého pôsobenia na patriarchálnom stolci. V svojej prvej homílii datovanej februárom 867¹⁴ patriarcha vyjadruje presvedčenie, že celý problém podpory takzvaného ariánstva zo strany panovníka a štátu opätovne prepukol nie za života, ale až po smrti cisára Konštantína Veľkého za vlády jeho syna Konštantia.¹⁵

Na druhej strane v súvislosti s Konštantínom Veľkým Fótiou tvrdí, že sa stal dokonalým svojim krstom v Bithýnii prostredníctvom nemenovaného ortodoxného duchovného.¹⁶ Toto tvrdenie Fótiou pokladá za nepochybniteľné – keďže na rozdiel od iných byzantských autorov 9. storočia (ako napríklad kronikárov Theofana Homologéta¹⁷ či Geogria Hamartola¹⁸) ani nepovažoval za potrebné túto skutočnosť dokazovať ďalšími podpornými argumentmi. Úvahy o heterodoxnom krste cisára patriarcha blahosklonne odsúva do pozadia veľavravným konštatovaním: „*nech je dovolené heretikom, ktorí sa snažia povzniesť svoju bezbožnosť ľžami, snovať ďalej svoje heretické bájky*“.¹⁹

Aj v tomto prípade sa prejavilo nesporné ovplyvnenie patriarchu literárnymi vedomosťami, nadobudnutými a následne sumarizovanými v zbierke Myriobiblon, v konkrétnej rovine istým Gelasiom biskupom z Cezareie, ktorého dielo, ako Fótiou prezrádza: „*končí smrťou Konštantína Veľkého, v čase, kedy obdržal odpustenie hriechov prostredníctvom svätého krstu [...] súc pokrstený a zasvätený do svätých mystérií ortodoxným kňazom, a nie ako niektorí hovoria od nejakého*

¹² F ó t i o s : *Bibliotheca*, cod. 77, 54a 4–9. Citované podľa Musaios 2001 (CD-version by D. J. Dumont and R. M. Smith).

¹³ K problematike Konštantínovho krstu: D ö l g e r , Franz: *Die Taufe Konstantins und ihre Probleme*. Römische Quartalschrift Supplementheft 19, 1913, s. 377–477.

¹⁴ M a n g o , Cyril: *The Homilies of Photius Patriarch of Constantinople*. Cambridge Mass 1958, s. 24.

¹⁵ F ó t i o s : *Homilia XV*. Fótiou homíliai. Ed. B. Laourdas. Thessalonike 1959, s. 146.

¹⁶ Tamtéž, s. 146.19–22.

¹⁷ *Theophanis chronographia*. Vol. 1. Ed. C. de Boor Leipzig 1883, s. 33.15–34.5.

¹⁸ *Georgii monachi chronicon*. Vol. II. ed. C. de Boor. Leipzig 1904, s. 525.18–526.11.

¹⁹ F ó t i o s : *Homilia XV*, s. 146.19–21.

*z heretikov. Jeho krst bol oneskorený, pretože túžil po tom, aby bol pokrstený vo vodách Jordánu“.*²⁰

Konštantínov krst Fótios nesporne považoval za kľúčovú otázku z pohľadu hodnotenia prvého kresťanského cisára, čo možno usudzovať okrem iného aj z jeho stručnej sumarizácie *Života Konštantína* od cisárovho súčasníka a životopisca Eusébia z Cezareie. Patriarcha si v tejto súvislosti vybavil predovšetkým záverečnú časť tohto spisu, konštatujúc, „že veľký Konštantín bol pokrstený v Nikomédii; svoj krst zdržiaval až do tohto času, pretože si ho želal prijať vo vodách Jordánu.“²¹ Za touto výpoveďou nasleduje subjektívny dôvetok Fótia o tom, že Eusébios meno osoby, ktorá cisára krstila, neuviedol.²²

V svojej prvej homílii proti ariánskej heréze Fótios popisuje ďalší z kontroverzných momentov Konštantínovej vlády, ktorý sa týkal vyostrenia jeho osobného sporu s alexandrijským biskupom Athanásiom. Ako je však z textu zrejmé, Fótiova kritika smerovala výlučne proti biskupovi Eusébiovi z Nikomédie a jeho prívržencom. Patriarcha ich obviňuje zo zosnovania intríg voči tomuto biskupovi, pretože podľa homílii nebo to boli práve oni, ktorí požiadali cisára, aby Athanásia postavil pred súd. Fótios úlohu cisára a jeho podiel na Athanasiovom vyhostení objasňuje nasledovne: [Konštantín] „posudzoval iných podľa svojej vlastnej povahy, a bol neschopný nedôvery voči nim, keďže títo boli biskupmi (pretože ako som povedal niekoľko krát, stále ukrývali svoju herézu). Okrem toho bol na Athanásia nahnevaný, kvôli tomu lebo jednoznačne odmietol prijať Area, hoci onen prisľúbil pokánie“ - to všetko boli podľa Fótia dôvody, kvôli ktorým nakoniec došlo k Athanásiovmu odsúdeniu a vyhosteniu.²³ Konštantín Veľký na vzniknutom spore podľa tejto verzie teda neniesol takmer žiadnu vinu: jeho v konečnom dôsledku nesprávne konanie bolo ospravedlňované zo strany patriarchu prílišnou dôverčivosťou a neschopnosťou odhaliť skutočné úmysly Eusébia z Nikomédie a jeho prívržencov. Hoci Fótios okrem týchto zdanlivo objektívnych skutočností hľadá príčinu aj v samotnej povahe cisára, ktorý nesúhlasil so striktným konaním Athanásia, nezabúda v tejto súvislosti dodať ako poľahčujúcu okolnosť dôvetok o tom, „že vášne niekedy postihujú aj najlepších z ľudského rodu“.²⁴

K problému vyhostenia biskupa Athanásia sa Fótios vrátil o niekoľko rokov neskôr počas svojho núteného exilu po palácovom prevrate v Konštantínopole z roku 867. V liste adresovanom novému byzantskému cisárovi Basileovi I. z júna 870 vyjadruje sklamanie nad tým, že mu nebol umožnený prístup ku knihám - jeho celoživotnej záľube, ktorá ho sprevádzala počas celého strastiplného života. V tejto súvislosti patriarcha uvádza, že takýmto ťažkým trestom netrpel žiaden z pravoverných, dokonca ani od inovercov. Ako príklad uvádza práve cirkevného otca Athanásia, ktorému boli ponechané knihy, hoci o svoj stolec podľa Fó-

²⁰ F ó t i o s : *Bibliotheca*, cod. 88, 67a.8–16.

²¹ F ó t i o s : *Bibliotheca*, cod. 127, 95b.19–22.

²² Tamtáž, 95b.22–23.

²³ F ó t i o s : *Homilia XV*, s. 143.21–26.

²⁴ Tamtáž, s. 143.24–25.

tia prišiel kvôli heretikom a pohanom.²⁵ Patriarcha tak opätovne prezrádza svoj postoj k okolnostiam vedúcim k Athanásiovmu nútenému exilu: pod heretikmi mal nepochybne na mysli odporcov homousiánstva zoskupených okolo Eusébia z Nikomédie.

Naopak osobu prvého kresťanského cisára využíva pri svojej argumentácii ako exemplum vľúdnosti vládcu v takejto otázke, keď sa zmieňuje práve o vyhnanstve Eusébia z Nikomédie, Theogona a *ďalších heretikov kvôli ich bezbožnosti a vrtkavosti zmýšľania*, pričom dodáva, že Konštantín im ponechal prístup ku knihám, nakoľko: „*sa ostýchal zabrániť v uvažovaní tým, ktorých zvykol posielat do vyhnanstva, hoci títo jednali v rozpore s rozumom*“²⁶.

V už zmienenej antiariánskej homílii zasa Fótios obviňuje Eusébia z Nikomédie a jeho súputníkov z pokrytectva voči záverom Nikaiskej synody. Podľa neho to bola práve táto skupina, ktorá chcela opätovne rozduchať ariánsku herézu, avšak čas nebol vhodný pretože - ako patriarcha poznamenáva - „*Konštantín Veľký bol stále nažive, a, keďže držal žezlo cisárstva, veľmi sa zasadzoval o mier v cirkvách*“.²⁷

Aj po svojom návrate z vyhnanstva roku 875 a opätovnom nástupe do čela patriarchálneho stolca o dva roky neskôr zostal Fótios verným propagátorom konštantínovského odkazu, tentoraz v súvislosti so zakladateľom macedónskej dynastie Basileom I.²⁸ V jednom zo svojich troch hymnov zložených na počesť tohto cisára ho prirovnával ku Konštantínovi Veľkému pre jeho chrabrosť na bojovom poli.²⁹

Ako je z horeuvedeného zrejmé, Konštantín Veľký pre Fótia predstavoval nielen prvého kresťanského cisára, ale zároveň aj pravoverného vládcu a ochrancu ortodoxie pred herézami, ktorý sa z tohto dôvodu mohol a mal stať nielen rešpektovaným modelom domácej pre elity, ale aj navonok pre panovníkov-konvertitov, tak ako to názorne dokladá už zmenená pasáž z listu bulharskému vládcovi Michalovi-Borisovi.

Takáto Fótiova konštantínovská propaganda sa však nevzťahovala výlučne na konvertitov, ale aj na tých, ktorí neboli cirkevno-jurisdikčne naviazaní na Konštantínopol. O tejto skutočnosti svedčí v arménskom jazyku zachovaný Fótiov list adresovaný tamojšiemu katolikosovi Zachariovi. O jeho autenticite časť au-

²⁵ F ó t i o s : *Epistula Basilio imperatori*. In: Photius epistolae et amphilochia. Edd. I. B. Lourdas et L. G. Westerink. Lipsiae 1983, s. 133.26–134.2.

²⁶ Tamtéž, s. 134.32–37.

²⁷ F ó t i o s : *Homilia XV*, s. 141.26–28.

²⁸ V tejto súvislosti pozri najmä: M a r k o p o u l o s , Athanasios: *Constantine the Great in Macedonian Historiography: Models and Approaches*. In: *New Constantines. The Rhythm, of Imperial Renewal in Byzantium, 4th-13th Centuries*. Ed. by P. Magdalino. Aldershot 1994, s. 159–170; B r u b a k e r , Leslie: *Politics, Patronage, and Art in the Ninth-Century Byzantium: The homilies of Gregory of Nazianzus in Paris (N. B. Gr. 510)*. *Dumbarton Oaks Papers* 39, 1985, s. 1–13.

²⁹ M i g n e , Jean P.: *Patrologia Graeca*. 120, col. 580A, 518C, 584A.

torov vyslovuje pochybnosti,³⁰ iní však pripúšťajú, že prinajmenšom niektoré pasáže odkazujú na pôvodný dokument spísaný Fótiom z obdobia jeho prvého patriarchátu.³¹ Túto hypotézu by mohla potvrdzovať jedna z častí tohto listu, kde sa jeho autor v duchu tradičných byzantských imperiálnych predstáv zmieňuje o Konštantínopole ako druhom Jeruzaleme vybudovanom druhým Dávidom, teda svätým Konštantínom Veľkým, ktorého socha stojí v tomto meste, držiac v ruke kríž.³² Uvedená zmienka – keďže v tomto prípade sa sotva môže jednať o dodatočnú interpoláciu arménskou stranou – nie je teda ničím iným ako ďalším svedectvom o jedinečnej roli, akú zohrával prvý kresťanský cisár vo Fótiových cirkevno-politických predstavách.

Toto zreteľné posolstvo nového centra kresťanskej viery Konštantínopolu a jeho zakladateľa Konštantína Veľkého naplno zaznieva aj v XIV. kapitole Života Konštantína-Cyrila (ďalej ŽK), konkrétne v odpovedi zaslanej Rastislavovi byzantským cisárom Michalom III, v ktorej je moravský vládca nabádaný, „aby priviedol svoj ľud k poznaniu Boha, a zanechal tak týmto činom pamiatku ďalším pokoleniam, ako kedysi veľký cisár Konštantín“.³³

Uvedená pasáž nesporne odkazuje na pôvodný list spísaný v gréčtine, ktorý bol vyhotovený a odoslaný v mene byzantského cisára Michala III. Hoci odpisy tohto listu sa nachádzajú okrem ŽK aj v Živote Metoda a tzv. Italskej legende (*Vita Constantini-Cyrilli cum translatione sancti Clementis*), dve posledne menované pamiatky uvedené konštantínovský motív neobsahujú. V otázke autenticity prepisu tohto listu bola nedávno zo strany V. Vavříčka predložená hypotéza, podľa ktorej ani jeden z troch horeuvedených prameňov nereprodukoval pôvodný orginál listu verne. Z toho podľa Vavříčka vyplýva nemožnosť stanovenia presného obsahu tohto dokumentu.³⁴ Nazdávame sa, že takéto tvrdenie by z definitívnu platnosťou mohol potvrdiť resp. vyvrátiť až exaktne prevedený filologický rozbor týchto pasáží.³⁵ Vavříček považuje konštantínovský motív použitý

³⁰ G a r i t t e , Gerard: *La Narratio de rebus Armeniae*. Edition critique et commentaire (= Corpus scriptorum christianorum orientalium 132, Subsidia, IV). Louvain 1952, s. 370–375.

³¹ J u z b a š j a n, Karen: *Armjanskje gosudarstva epochi Bagratidov i Vizantija (IX.-XI. vv.)*. Moskva 1988, s. 263–264; D v o r n i k , Francis: *The Idea of Apostolicity in Byzantium and the Legend of the Apostle Andrew*. Cambridge 1958, s. 241–242.

³² Edícia tohto dokumentu vid' P a p a d o p u l o s - K e r a m e u s , A.: *Fótija archiepiskopa Konstantinopolskogo o grobe Gospoda našego Isusa Christa i drugija melkije ego tvorenija*. Pravoslavnyj palestinskij sbornik 11, 1892, s. 179–195; ruský preklad v tom istom čísle M a r r , N. Ja.: *Pismo patriarcha Fótija k Zacharii katolikosu Velikoj Armenii*. s. 227–245, v tomto prípade s. 232–233.

³³ *Vita Constantini*. Magnae Moraviae Fontes historici II. Textus biographici, hagiographici, liturgici. Edd. D. Bartoňková, L. Havlík, J. Ludvíkovský, Z. Masařík, R. Večerka. Brno 1967, XII, s. 94.

³⁴ V a v ř í n e k , L.: *Nový Konstantin*, s. 514.

³⁵ Už pred časom poukázala D. Marečková na základe komparácie pasáží zo ŽK a ŽM so zachovanými typmi gréckych listín na možnosť, že pôvodný orginál Rastislavovho listu bol spísaný v gréckom jazyku. Marečková pritom predkladá podrobnú analýzu štylistických

v ŽK skôr za formuláciu upravenú Konštantínovým životopiscom v duchu jeho vlastných myšlienok než za pôvodný autentický prepis listu.³⁶ My sa skôr prikláňame k druhej možnosti t. j., že vyššie citovaná posáž ŽK i s konštantínovským motívom uvedeným v nej odkazuje na pôvodný grécky orginál listu: prirovnanie Rastislava ku Konštantínovi nápadne pripomína na Fótiom použitý koncept mimetickosti konštantínovského archetypu uvedený v liste bulharskému chánovi Borisovi. Ak prihliadneme k nesporne pramenne doloženej spoluúčasti Fótia na misijnom podujatí na Veľkú Moravu,³⁷ ak opätovne zdôrazníme, akú úlohu na základe predloženého materiálu zohrávala osobnosť cisára Konštantína Veľkého vo Fótiovej literárnej tvorbe v takom prípade všetky doteraz predložené indície naznačujú, že zmienenú naliehavú výzvu zo XIV. kapitoly ŽK možno považovať nielen za dôkaz Fótiého spoluautorstva na liste pre kniežat'a Rastislava, ale zároveň s tým aj za jeden z ďalších dokladov patriarchovho podielu na cyrilometodskej misii.

DIE *IMAGO CONSTANTINI MAGNI* IM LITERARISCHEN SCHAFFEN DES PATRIARCHEN PHOTIOS

Der Autor der vorliegenden Studie befasst sich mit der Problematik der Reflexion Konstantins des Großen im literarischen Werk des Patriarchen Photios. Verschiedene Autoren haben bereits die Rolle des ersten christlichen Kaisers in der Missionspropaganda dieses Patriarchen von Konstantinopel hervorgehoben, wobei sie auf das von Photois in einem Schreiben an den bulgarischen Khan Boris verwendete Motiv Konstantins verwiesen. Auf der anderen Seite vermag diese isoliert stehende Erwähnung selbst nicht ausreichend die Ansichten des Patriarchen von Konstantinopel zur Person des ersten christlichen Kaisers zu belegen. In diesem Zusammenhang verweist der Vf. darauf, dass sich die zuweilen apologetischen Auffassungen des Photios über Konstantin den Großen bereits in dessen Jugend ausbildeten (also noch vor seiner Erhebung zum Patriarchen von Konstantinopel im Jahre 858) – und zwar mit Hilfe von Werken, die der Patriarch studieren und in seinem Myriobiblon in summierenden Auszügen beschreiben konnte. Die erwähnte Idealisierung des ersten christlichen Kaisers lässt sich in Photios' literarischem Schaffen frühestens in der Zeit seines ersten und zweiten Patriarchats belegen.

Konstantin der Große symbolisierte für Photios nicht allein den ersten christlichen Kaiser, sondern zugleich auch einen rechtgläubigen Herrscher und Verteidiger der Orthodoxie gegenüber Häresien, der aus diesem Grunde ein respektiertes Modell für Herrscher-Konvertiten darzustellen vermochte. Auf der Grundlage des analysierten Quellenmaterials wird die Vermutung geäußert, dass die Passage aus dem XIV. Kapitel des Lebens Konstantin-Cyrrills, in dem der mährische Fürst Rastislav Konstantin dem Großen gegenübergestellt wird, in ihrem geistigen Konzept dem von der

---

cirkevnoslovanských a termínov použitých v analyzovaných pasážach ŽK a ŽM, poukazujúc pritom na jestvujúce grécke pandanty vyskytujúce sa v byzantskej diplomatikej korešpondencii. Vid' M a r e č k o v á , Dagmar: *Rostislavovo poselství v Životech Konstantinově a Metodějově ve světle středověkých řeckých listů*. Listy filologické 91, 1968, s. 401–414.

³⁶ V a v ř í n e k , V.: *Nový Konstantin*, s. 516.

³⁷ K tomuto problému vid' C h r i s t o u , Panayiotis: *Who sent Cyril and Methodius into Central Europe: The Emperor or the Patriarch?* In: *The Legacy of Saints Cyril and Methodius to Kiev and Moscow*. Ed. A. N. Tachiaos, Thessaloniki 1992, s. 109–115.

byzantinischen Seite ursprünglich in Griechisch verfassten Schreiben an Rastislav sehr ähnelt. Aus diesem Grunde sieht der Autor in dem erwähnten Motiv Konstantins einen Beweis für die Mitautorschaft des Photios an diesem Brief und zugleich einen weiteren wertvollen Beleg für den Anteil des Patriarchen an der Mission des Cyrill und Method.